

THOMAS --- NEPRAVDEPODOBNÝ
PETTERSSON ----- VRAH

Ljndeni

MUŽ ZO SKANDIE -----
A VRAŽDA OLOFA PALMEHO

Npravdepodobný vrah

Vyšlo aj v tlačovej podobe

Objednať môžete na
www.albatrosmedia.sk

Ljndeni

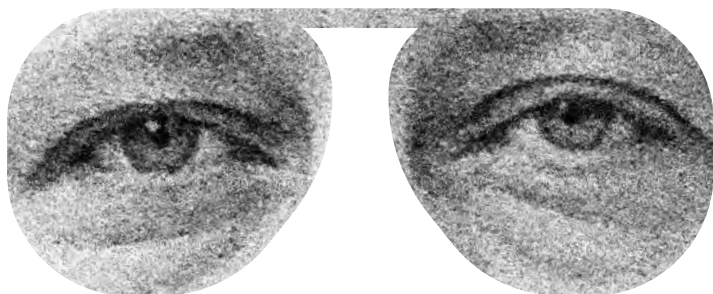
Thomas Pettersson
Npravdepodobný vrah – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2022

Všetky práva vyhradené.
Žiadna časť tejto publikácie nesmie byť rozširovaná
bez písomného súhlasu majiteľov práv.

ALBATROS MEDIA

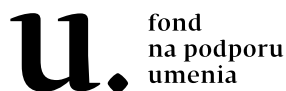
NEPRAVDEPODOBNÝ VRAH

**THOMAS---NEPRAVDEPODOBNÝ
PETTERSSON-----VRAH**

Ljndeni

Vydanie tejto knihy finančne podporil Fond na podporu umenia.

Thomas Pettersson: Nepravdepodobný vrah

Copyright © Offside Press A B och Thomas Pettersson, 2021

Translation © Dominika Wittenberg Gašparová, 2022

Slovak edition © Albatros Media Slovakia, s. r. o., 2022

Všetky práva sú vyhradené. Žiadna časť tejto publikácie sa nesmie kopírovať a rozmnožovať za účelom rozširovania v akejkoľvek forme alebo akýmkoľvek spôsobom bez písomného súhlasu vydavateľa.

ISBN v tlačenej verzii 978-80-566-1304-1

ISBN e-knihy 978-80-566-3143-0 (1. zverejnenie, 2022) (ePDF)

ISBN e-knihy 978-80-566-3144-7 (1. zverejnenie, 2022) (epub)

ISBN e-knihy 978-80-566-3145-4 (1. zverejnenie, 2022) (mobi)

OBSAH

59 MINÚT, KTORÉ ZMENILI ŠVÉDSKO --- 13

Neplánovaná návšteva kina. Vražda a prvé svedectvá.

NÁROČNÁ SOBOTA --- 32

Polícia prichádza o čas i dôkazy.

Stig Engström konštruuje svoj príbeh.

FALOŠNÁ STOPA --- 42

Populárne tlačovky Hansa Holméra a problematický identikit.

DVA VÝSLUCHY A REKONŠTRUKCIA --- 56

Stig Engström sa dožaduje pozornosti

a zasieva semeno pochybností.

VYŠETROVANIE --- 69

„Ďalej tam máme Engströma zo Skandie.

Jeho svedectvo sa nezlučuje s tým,

čo v ten večer robil.“

MUŽ ZO SKANDIE ZAMETENÝ POD KOBERČEK --- 85

Vyšetrovanie sa kloní k stope PKK. Stig Engström je vyradený zo zoznamu podozrivých.

ZÁVAŽNÉ OBVINENIE --- 91

Nové vedenie vyšetrovania odhaľuje možného páchatel'a. Je ním Christer Pettersson.

ZLÉ SVEDOMIE POLÍCIE --- 102

„O vražde Palmeho mlel nonstop.
Nakoniec som to už nemohol počúvať.“

PROFIL VRAHA --- 113

Pokus o vyšetrenie vraždy pomocou úspešnej americkej metódy. Formuje sa obraz Stiga Engströma.

OLOF PALME A JEHO NEPRIATELIA --- 121

Prešľapy, zahmlievanie a podvojný účtovníctvo – o tvrdom svete vysokej politiky.

VZRUŠUJÚCA HYPOTÉZA --- 138

Tajné hnutie Stay Behind a ich napojenie na Skandiu.

PRAVDEPODOBNÝ VRAH --- 144

Späť na miesto činu a prvé neovplyvnené svedectvá.

SKANDIA A MUŽ ZO SKANDIE --- 157

O zamknutej kancelárii a stagnujúcej kariére.

ĎALŠÍ MOŽNÝ MOTÍV – – – 166

O súkromných a politických kontaktoch na Bofors
a špinavé obchody so zbraňami.

DVE SKUPINY A JEDNA VEDĽAJŠIA STOPA – – – 174

Nové kontakty a prenikanie do tajných komnát Švédska.

Z ARMÁDY DO OBEČNÉHO ZASTUPITEĽSTVA – – – 184

Život Stiga Engströma – nie taký nablýskaný, ako by si prial.

NENÁVIŠŤ – – – 192

„Stig Palmeho nemal rád, pretože sa to vtedy nosilo, a tak sa pridal.
Taká bola doba.“

NEŠŤASTNÝ KONIEC – – – 205

O alkohole, hneve, rozvode a poslednom období Stigovho života.

KÚSKY SKLADAČKY DO SEBA ZAČÍNAJÚ ZAPADAŤ – – – 208

Prečo Engströma vyradili zo zoznamu podozrivých?

Na scéne sa objavuje zberateľ zbraní.

TRI PRÍBEHY, JEDEN KONIEC – – – 228

Engström v úlohe páchatela – cesta na miesto činu.

POSLEDNÁ NÁVŠTEVA TÄBY – – – 239

Exmanželka: „Vraždu sa podarí objasniť, len ak si niekto z tých,
čo sú ešte nažive, pustí jazyk na špacír.“

KRUH SA UZATVÁRA – – – 244

Popredný americký odborník na politické vraždy odpovedá na otázku. Márten Palme: „Predstava, že by to bol Engström, je desivá, priam šokujúca.“

STIEG LARSSON A JEHO OSAMELÝ VLK – – – 255

Stará vedľajšia stopa sa znovu zohrieva,
no Larsson mal aj tak pravdu.
Thomas Pettersson získava ocenenie navzdory kritike.

ENGSTRÖM A THINK-TANK – – – 262

Inžinier s napojením na Bofors, študent elitnej školy,
sociológ a profesor súdnej psychiatrie prispievajú
rôznymi kúskami skladačky.

ANATÓMIA LŽI – – – 268

Ako klameme a aké možnosti má polícia pri odhaľovaní lží?

STIG ENGSTRÖM – DÔVODNE PODOZRIVÝ – – – 276

Konečné potvrdenie správnosti stopy –
vyšetrovatelia však neprispievajú ničím novým.

ZBOHOM VRAŽEDNEJ ZBRANI – – – 283

Engström identifikovaný očitým svedkom.
Nádej o nájdení vražednej zbrane zomiera.

PRÍPRAVNÉ KONANIE – – – 295

„Skarpová považovala Ströma za šikovného policajta,
jedného z najlepších, s ktorými kedy pracovala.
Bol fakt dobrý, ale v prípade Engströma sa mýlil.“

ZHODA O VINE --- 304

„Myslím, že tam zohrali úlohu predsudky.

V tom čase bola policajná kultúra veľmi mačovská.

Ľudia ako Engström vyšetrovateľov svojím
vystupovaním znepokojovali.“

HÄGGSTRÖMOVO ZADOSŤUČINENIE --- 313

Nedocenená práca šikovného profesionála

a revanš v podobe tlačovej konferencie

Kristera Peterssona.

O anonymných zdrojoch --- 318

Zoznam zdrojov --- 319

Poznámky --- 324

59 MINÚT, KTORÉ ZMENILI ŠVÉDSKO

Posledný februárový piatok roku 1986 bol rušný, ako to už u zaprázdnených premiérov býva. Na programe dňa boli ako osobné, tak aj pracovné stretnutia. Ochránka vyzdvihla Olofa Palmeho doma okolo pol deviatej. Odprevadili ho na tenis s Harrym Scheinom v Kráľovskej tenisovej hale, na čo sa zvyčajne tešil celý týždeň. Túto tradíciu udržiavali už niekoľko rokov. Potom sa zastavili v Strömovom butiku na rohu ulíc Sveavägen a Kungsgatan: Palme tam vrátil oblek, ktorý si kúpil deň predtým. Manželke Lisbeth sa totiž nepozdával.¹

Po vybavení niekoľkých stranických záležitostí na úrade vlády ho čakala menej príjemná povinnosť: stretnutie s veľvyslancom Iraku ohľadom otázky bezpečnosti. To, čo sa na schôdzke dozvedel, ho znepokojilo: zdalo sa, že Irán získal prístup k protiraketovému systému Robot 70 od švédskeho Boforsu i napriek tomu, že na krajinu bolo uvalené zbraňové embargo.²

Premiér vyzeral počas obeda s kolegami podráždený a mrzutý, no zdalo sa, že keď prišiel čas na rozhovor s časopisom *Statsanställ*, ktorý do nového čísla pripravoval reportáž, nálada sa mu zlepšila. Potom ho čakala káva u nórskeho veľvyslanca a následne ešte schôdzka s Margaretou Grapeovou, riaditeľkou

Medzinárodného centra hnutia robotníkov. V programe mal ešte niekoľko rôznych povinností, no keď premiér prekročil prah svojho bytu na ulici Västerlånggatan 31 v štokholmskom Starom Meste, nemal na večer žiadne plány. Ochranku poslal domov ešte popoludní, čo nebolo nič nezvyčajné. Ochrana premiéra krajiny bola na jeho vlastné želanie obmedzená na minimum.

Po krátkom dohadovaní sa so synom Mårtenom a s jeho priateľkou sa manželia rozhodli zísť na neskoré predstavenie filmu *Bratia Mozartovci*. Premiérovi dokonca ponúkli vo filme drobnú úlohu, no odmietol. Palme s manželkou odišli z bytu krátko po pol deviatej večer. Rozhodli sa ísť metrom až na zastávku Rådmanngatan, neďaleko kina Grand.³

Na nástupišti v Starom Meste na Palmeho akýsi podnapitý muž zahulákal „Čau, Palme!“ a Olof mu odzdravil. Na krok od premiéra Švédska sa mohol ocitnúť ktokoľvek. Jeden návštevník kina dokonca šiel celú cestu od zastávky Rådmanngatan až k pokladnici kina tak blízko Palmeovcov, že občas začul, o čom sa rozprávali. Ako mnohí ostatní sa čudoval, že po ochranke nebolo ani stopy.⁴

Po tom, čo si manželia Palmeovci vyzdvihli lístky, postávali na ulici pred vchodom spolu so synom a jeho snúbenicou. Mårten si nevšimol, že film sa mal začať až o 21.15, takže museli ešte štvrťhodinku počkať. Ostatní návštevníci kina do seba postrkovali: „Aha, veď je to Palme!“⁵

Vnútri sály videli niekoľko ľudí, ktorých Palme osobne poznal, a kývli mu na pozdrav. Predseda Konfederácie zamestnancov, Björn Rosengren s manželkou Agnetou mali miesta hneď za Palmeovcami, takže sa pred začiatkom reklamného pásma stihli trochu porozprávať o práci, až kým ich Lisbeth neupozornila, aby stíchli.

Chvíľu pred koncom *Bratov Mozartovcov* sa v Grande skončil sovietsky film *Chod' a pozoraj sa*. Krátko po jedenástej vyšli z predstavenia tohto filmu do foyeru kina dve kamarátky, Margareta Storhöková a Anneli Korhonenová. Zatiaľ čo si Anneli odskočila na toaletu, Margareta čakala pred vchodom. Vtedy si všimla, že cez sklenené dvere kina dovnútra uprene hľadí akýsi muž.⁶

Po návšteve toalety spozorovala zízajúceho muža aj Anneli a keď dievčatá vychádzali z kina, mali obe pocit, že ich sleduje „nervóznym a úzkostlivým“ pohľadom. Muž zostal stáť pred kinom. Zdalo sa, akoby na niekoho čakal.

Pre Margaretu a Anneli bol 28. február 1986 úplne obyčajným dňom. Prečo by prisudzovali nejakú väčšiu váhu tomu, čo sa okolo nich v ten deň dialo? Naše zmysly neustále zaplavujú nové dojmy. To, čo pre nás nie je podstatné, vyradujeme viac menej okamžite, inak by sa naše mozgy preťažili.

Všimli si ho preto, lebo sa odchyľoval od očakávaného vzorca správania. No ako vyzeral? Rozpamätať sa na niečo také nie je, prirodzene, jednoduché. Keď Margaretu Storhökovú o niekoľko dní požiadali, aby muža spreď kina opísala, povedala, že to bol severoeurópsky typ, vysoký asi 175 centimetrov, s modrými očami a svetlými vlasmi. Podľa nej mal na sebe polodlhú, svetlomodrú bundu a tmavomodré nohavice.⁷ Jednoducho obyčajný muž v stredných rokoch, odhliadnuc od dvoch drobných zvláštností: podľa Margarety mal na sebe aj „veľké okuliare so svetlým alebo veľkým rámom“ a „svetlohnedú čiapku s odklopenými chráničkami na uši“.⁸

Viacero návštevníkov kina si v blízkosti Grandu všimlo postávať akéhosi človeka. Jedným z nich bol aj Lars Knubb. Spozoroval muža v tmavom oblečení a „športovej čiapke so šiltom“. Muž stál naľavo od vchodu a nepôsobil dojmom, že by sa chystal do

kina. Vyzeral ako zmiešanina televíznej postavy Marveho Fleksnesa a herca Björna Gustafssona. Pôsobil komicky, zhrnul svoje pozorovanie Knubb.⁹

Niekoľko minút po pozorovaní Margarety Storhökovej a Anneli Korhonenovej, sedem minút po jedenástej, sa predstavenie *Bratia Mozartovci* skončilo. Palme s manželkou sa ešte chvíľu zdržali v sále a potom sa vybrali do foyeru. Tam Olofa na chvíľku zastavilo akési dievča žiadajúce „viac peňazí na kultúru“. Rosengrenovci medzi sebou diskutovali, či Lisbeth a Olofovi neponúknu odvoz domov, no nakoniec to nechali tak.

Vonku na ulici ešte Olof a Mårten s partnerkami chvíľku postávali pred kníhkupectvom sídla Zväzu vzdelávania neďaleko kina. Rozprávali sa o ďalších plánoch na večer. O štvrt na dvanásť sa dvojice rozlúčili a Lisbeth s Olofom sa vydali domov smerom k Starému Mestu. Vtedy si Mårten všimol akéhosi muža uprene hľadiaceho do výkladu obchodu s nábytkom vedľa kníhkupectva. Mårten muža odhadol asi na štyridsať rokov, približne 180 centimetrov, silnejšej postavy. Na sebe mal dlhú modrú prešívanú bundu, „čiapku so šiltom a pravdepodobne aj okuliare s oceľovým rámom“.¹⁰

V tom čase už manželia Palmeovci kráčali smerom na juh. Po niekoľkých metroch sa chcela Lisbeth pozrieť do výkladu obchodu na druhej strane, a tak prešli krížom k východnému chodníku ulice Sveavägen, ktorému dominovala veľká budova poisťovne Skandia.

Tu sa pohybovalo oveľa menej ľudí. Manželvia sa na chvíľku zastavili pred módnym butikom Sari a potom pokračovali smerom domov. Olof kráčal popri fasáde, Lisbeth sa ho držala za rameno.

Zároveň sa v budove Skandie k vstupným dverám náhlil grafik Stig Engström. Mal toho v práci ako vždy veľa, ako by sám pove-

dal, a musel sa v kancelárii zdržať dlhšie. Tentokrát potreboval niečo dokončiť pred plánovanou týždennou lyžovačkou v Idre. Na sebe mal tmavý trištvrtový kabát, tmavé nohavice, poltopánky a čiapku so šiltom a s ušami a zapínaním na temene hlavy. Na zápästí sa mu hojdala malá taška z hnedej kože.

Stig Engström dorazil k automatickým dverám recepcie a do čítačky strčil prístupovú kartu. Hodiny ukazovali 23.19. Vo vstupnej hale sedeli dvaja zamestnanci vrátnice. Jedného z nich Engström celkom dobre poznal. Ako zvyčajne si s nimi vymenil pár slov a ponáhlal sa von. Obaja zamestnanci pozorovali, ako mohutný Engström vykročil vchodovými dverami na ulici Sveavägen 44 na chodník a zmizol v tme.¹¹

V tejto chvíli boli Stig Engström a manželka Palmeovci na východnej strane chodníka Sveavägen takmer sami.

Na južnom konci, tam, kde Sveavägen križuje ulica Tunnelgatan, stál konštruktér Anders Björkman. Po oslave s kolegami z Bofors Aerotronics rozdýchaval pred cestou domov mierne alkoholové opojenie.¹²

Björkmana na ulici minul kuchár Nicolla Fauzzi, náhliaci sa smerom na sever. Po večernej zmene bol trochu unavený. Keď prešiel popri vchode Skandie, s prekvapením si všimol, že oproti nemu kráča Palme s manželkou. Prešiel popri nich „bez pozdravu“ a všimol si, že na chodníku neboli sami. Päť až desať metrov za premiérom a jeho ženou kráčal nejaký muž. „To bude určite ochranka,“ napadlo Fauzzimu ako prvé, no potom si to rozmyslel. Muž sa pohyboval nemotorne, takmer kríval a na ochrankára sa zdal príliš starý. Fauzzi si spomína, že muž mal na sebe modrú športovú bundu do polovice stehien. Inak nad jeho vzhľadom viac nepremýšľal.¹³

Okrem manželov Palmeovcov a muža idúceho za nimi sa o 23.21 v blízkosti križovatky Sveavägen a Tunnelgatan nachádzalo ďalších 22 osôb. Zamestnanec Boforsu Anders Björkman stál takmer na rohu ulice a archivár Lars Jeppsson vracajúci sa z večierka si práve šiel odskočiť za animobunku na ulici Tunnelgatan. Ostatní ľudia sa nachádzali buď na druhej strane Sveavägen, alebo v autách, ktoré práve na križovatke čakali na zelenú. Aj pre nich bol zatiaľ 28. február 1986 úplne obyčajným dňom. Odhliadnuc od Nicollu Fauzziho, ktorý už stihol dôjsť na severný koniec Skandie, nikto netušil, že v ich blízkosti sa nachádza premiér.

Anders Björkman si všimol tri osoby. Myslel si, že ide o dve ženy a jedného muža. Zdalo sa mu, že kráčajú spolu a že sa navzájom poznajú. Björkman bol od nich vzdialený asi tri metre, keď muž z trojice bez varovania dvakrát, pár sekúnd po sebe, vystrelil. Znelo to takmer ako delobuchy alebo praskot výfuku auta, skonštatovalo neskôr viacero očitých svedkov.

Olof Palme sa v momente zvalil tvárou na zem, akoby úplne stratil kontrolu nad vlastným telom. Páchatel sa rozbehol a zmizol v prítmí ulice Tunnelgatan. Ostatní svedkovia si takmer nestačili uvedomiť, čo sa deje.

Ich pozornosť sa upriamila na tri osoby na križovatke až po tom, ako začuli výstrely. Pre vzdialených očitých svedkov na ulici i tých, čo sedeli v autách na Sveavägen, scéna pôsobila skôr ako nebezpečná opilecká roztržka, pri ktorej sa menší z mužov bezvládne zvalil na zem. Ďalším svedkom sa zdalo, že páchatel si na kráčajúci pár počkal na rohu, prikradol sa k nemu zozadu a potom dvakrát vystrelil. Iní mali pocit, že si manželia s páchatelom vymenili pár slov, na čo ten vzápätí úplne znenazdajky vytiahol zbraň.

Výstrely padli v tej istej chvíli, ako semafor pre vozidlá idúce smerom na sever a na juh prešiel na zelenú, a tak mohli autá, ktoré práve zastavili na červenu, rýchlo zaparkovať pri širokom chodníku vedľa postreleného. V priebehu niekoľkých sekúnd sa tu takto za sebou zoradili tri vozidlá.

Úplne najbližšie zaparkoval taxikár Hans Johansson so svojim bielym mercedesom. Spojil sa s taxislužbou Solna taxi a operátora poprosil, aby zavolať záchranku. Potom v aute čakal na odpoveď.

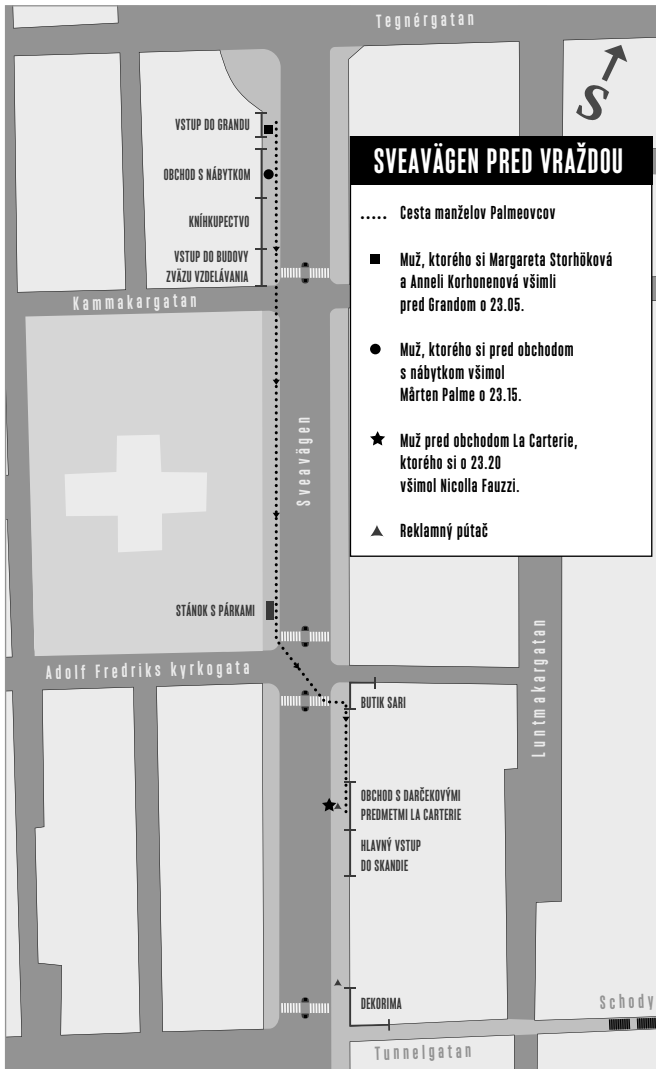
Po celý čas nespúšťal oči z páchatela, ktorý sa rozbehol popri stene Skandie a unimobunkách, umiestnených o pár metrov ďalej na ulici Tunnelgatan. Páchatel sa otočil, aby sa uistil, že ho nik neprenasleduje, no Johansson mu do tváre nevidel.¹⁴

Zároveň sa k postrelenému na chodníku ponáhlal pasažier taxíka Stefan Glantz a len o niekoľko sekúnd skôr mu prišli na pomoc aj tínedžerky Anna Hageová a Karin Johanssonová, ktoré na chodníku vysadilo auto.^{15 16 17}

Pred taxikom zaparkovala dodávka chevroletu, ktorej šofér Leif Ljungqvist autotelefónom vytočil 90 000, no v rozrušení si pomýlil číslo.¹⁸

Tretím z áut bolo BMW, ktorého vlastník, Jan-Åke Svensson, si všimol bradatého Andersa Björkmana v modrej prešívanej bunde a čiapke, ako vystrašene vykukuje od vchodu obchodu Dekorima, na rohu Sveavägen a Tunnelgatan. Svensson si myslel, že Björkman by mohol byť dôležitým svedkom, a keď sa mu zdalo, že sa dotýčny chystá z miesta odísť, vystúpil z auta, aby očitého svedka zastavil.¹⁹

Ljungqvistovi sa medzitým podarilo spojiť so záchrankou a vysúkal zo seba: „Na Sveavägen sa stala vražda.“

SVEAVÄGEN PRED VRAŽDOU

..... Cesta manželov Palmeovcov

- Muž, ktorého si Margareta Storhöková a Anneli Korhonenová všimli pred Grandom o 23.05.
- Muž, ktorého si pred obchodom s nábytkom všimli Märten Palme o 23.15.
- ★ Muž pred obchodom La Carterie, ktorého si o 23.20 všimli Nicolle Fauzzi.
- ▲ Reklamný pútač

GRAFIK: JENNI CARSTRÖM

FOTO: POLIEN

Rekonštrukcia Fauzziho stretnutia s Palmeovcami pred obchodom s darčekomými predmetmi La Carterie.

Poloha muža, ktorého si Fauzzi všimol za Palmeovcami.

„Spojím vás s políciou,“ odvetil operátor.

„Zastrelili ho,“ pokračoval Ljungqvist a jeho pasažier Jan Andersson doplnil: „Myslím, že padol len jeden výstrel.“²⁰

V pozadí bolo počuť, ako sa Jan-Åke Svensson snaží komunikovať s Björkmanom: „Predsa ste to museli vidieť!“²¹

Keď sa operátorovi nedarilo telefonát prepojiť na políciu, prestalo to Leifa Ljungqvista baviť a zavesil. Ako prvý sa na políciu dovolal taxikár Anders Delsborn, a to prostredníctvom spojovateľky taxislužby Järfälla Taxi. Aj on zastal na červenu. Potom zabočil na okraj chodníka na druhej strane Sveavägen. Tam skasíroval a vypustil pasažierov a hneď sa ponáhlal na miesto činu.²²

Lars Jeppsson začul výstrely spoza unimobuniiek na Tunnelgatan. O niekoľko sekúnd neskôr zbadal akéhosi muža náhliaceho sa ku schodom vedúcim k návršiu Brunkeberg. Keď neznámy vybehol do polovice dlhých schodov, Jeppsson sa odvážil vyjsť zo skrýše a vykuknúť smerom ku križovatke, odkiaľ predtým zazneli výstrely. Tam zbadal štyri až päť osôb skláňajúcich sa nad človekom ležiacim na zemi.

Jeppsson rýchlo pochopil, čo sa deje, a otočil sa za páchatelom, ktorý bol už v tej chvíli na vrchu schodov. V tom sa muž otočil. Jeppssonovi sa zdalo, že ho spozoroval, a preto podišiel nabok, aby sa skryl za lešením. Muž potom zmizol. Jeppsson váhal, či sa za ním rozbehnúť.²³

Yvonne Nieminenová a Ahmed Zahir vraha s veľkou pravdepodobnosťou videli ako poslední. Cestou domov sa zastavili pri schodoch na ulici David Bagares gata, keď zrazu na opačnej strane ulice prebehol akýsi muž.^{24 25}

To, že existoval dobrý dôvod zapamätať si dotyčného muža, vtedy, samozrejme, nevedeli; hore na návrší výstrely počuť nebolo

a pre Nieminenovú a Zahira to bol dovtedy úplne normálny večer. No bežiaci muž aj tak ich pozornosť niečím upútal: jednak svojím náhlivým krokom, jednak tým, ako sa niekoľkokrát obzrel cez plece a zároveň narábal s niečím v taške tmavej farby na zápästí. Nieminenová si spomína, že muž mal na sebe rozopnutý kabát po kolená, ktorý mu pri behu vial, tmavé nohavice a pod kabátom tmavý sveter. Bol podsaditej či silnejšej postavy, vysoký asi 175 až 178 centimetrov, vo veku približne 35 až 45 rokov. Nebežal veľmi rýchlo a niekoľkokrát sa pritom pošmykol na topiacom sa snehu. Zdalo sa, že sa mu nebeží ľahko, možno kvôli „zlej kondícii, alebo nejakým iným ťažkostiam“.

Nieminenová a Zahir šli ďalej po tej istej strane ulice. Pri scho-
disku natrafili na Larsa Jeppssona, ktorý nazbieral odvahu a vy-
dal sa prenasledovať páchatela.

Kým spolu prehodili pár slov, vrah sa stihol stratiť v uliciach
Štokholmu.

Zatiaľ čo Anna Hageová a Stefan Glantz postrelenému posky-
tovali na mieste činu prvú pomoc, okolo sa zhromaždili znepo-
kojení okoloidúci. Akási rozrušená žena sa v šoku snažila Hage-
ovú odsotiť, chcela, aby počkali na lekára. Prvými policajtmí na
mieste boli poručík Gösta Söderström a jeho kolega Ingvar Win-
dén, ktorí dorazili približne dve a pol minúty po vražde.

„Na mieste činu sa nachádzalo približne desať osôb,“ vypove-
dal neskôr Söderström. „Zhromaždili sa okolo muža ležiaceho
na chrbte vo veľkej kaluži krvi. Postrelený mal meravý pohľad
a tvár aj oblečenie bolo celé od krvi.“²⁶

O chvíľu na miesto dorazila aj policajná dodávka zo södermalm-
ského obvodu. Päť policajtov dostalo od Göstu Söderströma roz-
kaz páchatela prenasledovať. Taxikár Hans Johansson vyšiel

policajtom naproti a vzrušene vykrikol: „Bežal tamto!“ a ukazoval smerom k Tunnelgatan. Johansson mal pocit, že policajti reagujú príliš pomaly: „A tu sa ich veliteľ namiesto prenasledovania rozhodol vypočúvať svedkov a páchatel zatiaľ získal ďalší dvadsaťsekundový náskok.“

Poručík Söderström sa snažil upokojiť ženu, ktorá „hystericky pobehovala na mieste činu“. „Vyzerala zúfalo, bola v koncoch. Kričala: ‚Prosím vás, zachráňte mi muža!‘ To bolo jediné, čomu som v jej zmätenej reči porozumel.“

Snahy o poskytnutie prvej pomoci pokračovali. Anna Hageová robila masáž srdca, Stefan Glantz sa postrelenému snažil podávať umelé dýchanie. Bolo to namáhavé, lebo obeti z úst a nosa tiekla prúdom krv. Anne Hageovej sa kolená šmýkali v kaluži krvi, ktorá sa na zľadovatenom chodníku stále zväčšovala. Pri pohľade na všetku tú krv a pokusy o oživenie sa jeden zo svedkov pri výklade obchodu Dekorima povracal. V tej chvíli na miesto dorazila prvá sanitka.

Gösta Söderström sa znovu snažil rozprávať s kričiacou ženou. Vzal ju za rameno a pokúsil sa ju posadiť do policajného auta, ale vymkla sa mu z rúk. Zareagovala až na tretí pokus a v zúrivosti a šoku na Söderströma skríkla: „Ste normálny? Nevidíte, kto som? Ja som Lisbeth Palmeová a tamto leží Olof!“

Policajt neveril vlastným ušiam. Ešte raz skontroloval zakrvavenú obeť a až po chvíli v nej spoznal premiéra, a to podľa „veľkého zahnutého nosa“.

Tých pár svedkov si až teraz uvedomilo identitu postreleného. Pomaly im dochádzalo, čo sa na chodníku odohráva.

Až teraz, približne šesť minút po tom, čo zazneli výstrely, upovedomil Gösta Söderström veliteľstvo: „Obeť je navlas podobná

premiérovi.“ Musel to niekoľkokrát zopakovať a sám sa snažil pochopiť neuveriteľné.

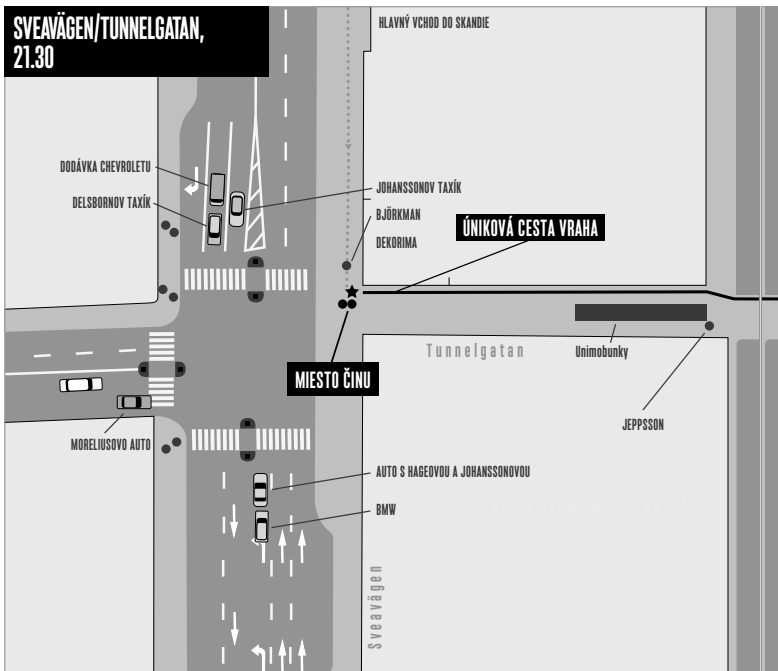
Olofa Palmeho naložili do sanitky a spolu s Lisbeth odviezli do nemocnice Sabbatsberg. Rozrušený šofér záchranky omylom zvolil nesprávnu cestu, a tak sa prevoz o niečo oneskoril. Nakoniec to však aj tak nezavážilo: predseda vlády bol mŕtvy, už keď čelom narazil na asfalt chodníka.

Lars Jeppsson sa ďalej náhlil ulicou David Bagares gata, kde minul policajné auto. Človek, ktorého prenasledoval, zmizol kdesi za stavebným lešením. Jeppsson potom vyhľadal hliadku a opísal im páchatela v tmavomodrej prešívanej bunde a s čiapkou so šiltom. Policajt skonštatoval, že opis je dosť vágny, no nahlásil ho.²⁷

Pred odchodom domov ho ešte ďalší policajt priviedol k policajnej dodávke na mieste činu a snažil sa z neho dostať viac informácií.

Anna Hageová a Stefan Glantz sa snažili pozbierať a upraviť. „Nekajý policajt nám dal rolku gázy, aby sme sa utreli a snehom si zmyli krv,“ uviedol neskôr Stefan Glantz. Potom sa stalo čosi zvláštne. Zatiaľ čo Anna Hageová išla na výsluch, Stefan Glantz z miesta činu odišiel bez toho, aby ho niekto vypočul. Dokonca ani netušil, že človek, ktorému sa snažil zachrániť život, bol Olof Palme. Súvislosti pochopil, až keď si nasledujúce ráno prečítal noviny.²⁸

Teraz už na miesto dorazilo aj pár fotografov. Ich prvé snímky zachytávajú policajtov nasadzujúcich okolo miesta činu pásky, ako sa snažia zatlačiť späť zvedavcov. Zhromaždenie sa zväčšilo asi na dvadsať ľudí a v prvých momentoch prázdnoty sa po tvárach prizierajúcich sa i policajtov začínali kotúľať slzy.

SVEDKOVIA

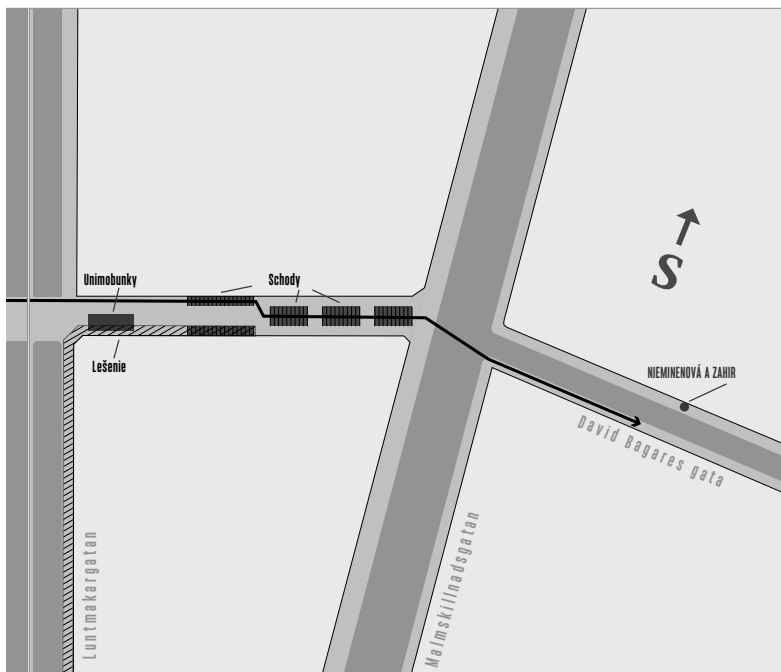
Pozícia Andersa Björkmana po vražde

Lars Jeppsson pred unimobunkou

Jan-Åke Svensson

GRAFIK: ULRIKA PEDERSEN

Yvonne Nieminenová a Ahmed Zahir na schodoch. Pri postrelenom bola ako prvá Anna Hageová.

FOTO: POLISEN

Pátranie po páchatelovi pokračovalo, no policajti veľa stôp nemali. Svedkovia na mieste činu hovorili o tmavomodrej bunde, doplnenej o čiapku so šiltom, ktorú si všimol Lars Jeppsson. Taxikár Anders Delsborn na druhej strane povedal, že páchatelom bol starší muž v dlhom kabáte a v čiapke s klopami na uši. Oba opisy páchatela nahlásili všetkým hliadkam.

Policajti, čo sa za páchatelom rozbehli na návršie Brunkeberg, nenatrafili na žiadneho podozrivého. Namiesto toho zastavovali okoloidúcich a pýtali sa, či si niečo nevšimli. K pátraniu sa pridala ešte asi desiatka hliadok.

Keď na miesto činu dorazili poručíci Christian Dalsgaard a Lars Christiansson, opýtali sa kolegu Göstu Söderströma, či potrebuje pomoc. Ten odvetil, že má situáciu pod kontrolou. Namiesto toho sa dohodli, že Christiansson pôjde do nemocnice Sabbatsberg a pokúsi sa od Lisbeth Palmeovej získať podrobnejšie svedectvo.

Radista v spojovacej centrále policajného riaditeľstva zaistil psovoda, ktorý však na mieste činu skonštatoval, že pes stopu zachytiť nedokáže, keďže bolo okolie kontaminované pachmi množstva okolostojacich.²⁹

Asi len päťdesiat metrov od miesta činu vtrhol hlavným vchodom do budovy Skandie päťdesiatdvaročný muž, oblečený v tmavom trojštvrťovom kabáte a čiapke so šiltom na zapínanie. Stig Engström sa asi o dvadsať minút po odchode z práce vrátil. Zmätení zamestnanci vrátnice ho vpustili dnu, netušiac o dramatickej streľbe, ktorá sa odohrala neďaleko.

Engström bol v šoku a nedokázal súvisle hovoriť. „Postreli tam nejakého muža, vraj je to Olof Palme,“ vyhrkol ako prvé. Vrátnici nerozumeli, o čom hovorí. Najprv to pochopili tak, že Engström bol pri Palmem a pomáhal ho obrátiť na chrbát, no na

FOTO: POLISEN

Vrah sa rozbehol hore schodmi nafavo od unimobuniek.

FOTO: POLISEN

Schodisko z perspektívy páchatela.

Miesto činu z pohľadu páchatela v momente, keď sa na vrchole schodiska otočil.

oblečení si nevšimli žiadnu krv. Keď sa Engström trochu upokojil, povedal, že k postrelenému prišiel až neskôr. Tvrdil, že policajtom poskytol svedectvo, no nespomenul nič o tom, že by páchatela videl.

Po chvíli zavola manželke a oznámil jej, že príde neskôr, pretože sa domov do Täby bude musieť vrátiť nočným autobusom. Bol však natoľko fyzicky vyčerpaný, až sa jeden zo zamestnancov vrátnice ponúkol, že mu zavolá taxík. Engström jednoducho pôsobil dojmom, že na autobus nedôjde: „Bol vo veľkom šoku.“ Engström potom na chvíľu zmizol v útrobach budovy, aby si, podľa vlastných slov, dal kávu.

Vrátnici zareagovali najmä na to, ako Engström nemohol uveriť, že postreleným je Palme, lebo jeho telo na chodníku „vyzeralo také drobné“. Tieto slová zneli, na rozdiel od všetkého, čo im povedal, kým sa asi o desať minút nevydal domov, spontánne a autenticky.³⁰

V nemocnici Sabbatsberg pokračovali snahy o oživenie premiéra. Lekári mu na posledný pokus otvorili hrudný kôš a urobili priamu masáž srdca.³¹

Vo vedľajšej miestnosti čakala Lisbeth Palmeová v spoločnosti sestričky. Niečo ju páľilo na chrbte a sestrička zistila, že Lisbeth len o pár centimetrov unikla smrti: jeden z výstrelov prešiel kabátom a na chrbte zanechal škrabanec.³²

Premiéra Švédska vyhlásili za mŕtveho šesť minút po polnoci, menej ako hodinu po tom, čo sa v Grande skončilo predstavenie filmu *Bratia Mozartovci*. Lisbeth Palmeová zavolala synom Mårtenovi a Joakimovi. Sestrička ju počula hovoriť, že to, čoho sa už dlho obávali, sa stalo skutočnosťou.

2. KAPITOLA

INTENZÍVNA SOBOTA

Niekoľko minút po polnoci odišiel poručík Gösta Söderström z miesta činu a vydal sa na kriminálku spísať zápisnicu s niekoľkými očitými svedkami.

Tam už na výsluch čakal aj taxikár Anders Delsborn spolu s Annou Hageovou a Karin Johanssonovou. Keď kamarátky medzi sebou začali diskutovať, čoho sa vlastne stali svedkami, Delsborn ich upozornil, aby sa o tom nebavili – ich svedecká výpoveď by mala byť čo najmenej ovplyvnená dojmami druhých.³³

Na výsluchu Anna Hageová a Karin Johanssonová nemali veľa čo povedať. Kým nepadli výstrely, sústredili sa na iné veci, a potom upriamili pozornosť hlavne na obeť. Johanssonová páchateľa nevidela vôbec, zatiaľ čo Hageová si stihla všimnúť len to, že išlo o „tmavšieho muža v stredných rokoch, ktorý mal na sebe trojštvrťový kabát alebo plášť.“

Anders Delsborn uviedol, že čakal na zelenú, pričom mu pohľad sklúzol na chodník. Tam, na križovatke, zbadal tri osoby – pár a muža otočeného chrbtom k fasáde domu. Zdalo sa mu, že trojica sa zhovára a zároveň, ako naskočila zelená, začul dva výstrely. Delsborn si všimol dym posledného výstrelu i to, že páchateľ držal zbraň v pravej ruke. „Zbraň mala nezvyčajne dlhú

hlaveň ako kolt.“ Muž bol podľa neho vysoký 180 až 185 centimetrov a na sebe mal „sivý pánsky klobúk“ a „sivočierny vlnený kabát“. Pri úteku nebežal „svižne ako mladý človek, ale o niečo pomalšie“.

Na polícii teraz panoval takzvaný uniformovaný chaos. Vysokopostavení šéfovia mali voľno alebo sa práve zúčastňovali na rôznych spoločenských udalostiach. Zástupca policajného riaditeľa Gösta Welander, ktorý bol v tú noc najvyšším prítomným veliteľom, dokonca na niekoľko hodín odišiel zo spojovacej centrály, aby osobne informoval úrad vlády.^{34 35}

Veľa opatrení prebehlo podľa predpisov, no pochybení bolo mnoho. Jedným z dôvodov, prečo pátranie v prvých hodinách zaostávalo, bolo to, že vedenie polície neupovedomilo najskúsenejšieho vyšetrovateľa, Arneho Irvella, zástupcu riaditeľa na oddelení násilnej kriminality a vedúceho pátrania Štátnej komisie pre vyšetrovanie vražd. Chceli mu údajne dopriať spánok, keďže nastávajúci deň bude musieť zapojiť všetky svoje sily.³⁶

Prvá obhliadka miesta činu sa začala okolo jednej hodiny ráno. Nebola to jednoduchá úloha. Miesto bolo opáskované len minimálne a prítomní ľudia všetky prípadné stopy v snehu postúpali. Kriminalistickí technici baterkami hľadali nábojnice, náboje a stopy po guľkách na fasádach, no pri prvej obhliadke nič nenašli. Obhliadku o niečo vyše hodiny prerušil šéf oddelenia kriminalistickej techniky Wincent Lange.³⁷

Štátny tajomník Ulf Dahlsten obvolal z úradu vlády všetkých dostupných ministrov. Päť z nich sa zúčastnilo na prvej schôdzi, na ktorej dovtedajší podpredseda vlády Ingvar Carlsson prevzal post

premiéra. Vzápätí všetci spoločne odišli do nemocnice Sabbatsberg.³⁸

V nemocnici vypočuli Lisbeth Palmeovú policajti Åke Rimborn a Lars Christiansson. Lisbeth dala Rimbornovi opis dvoch osôb, ktoré si všimla v blízkosti ich bytu v Starom Meste. Premýšľala, či by mohli mať niečo spoločné s vraždou. O druhej ráno vyhlásili celoštátne pátranie po dvoch tmavovlasých mužoch, údajných členoch teroristickej organizácie Ustašovcov, ktorí mali byť prítomní na mieste činu. Údaje o dvoch páchateloch polícia dementovala už v sobotu na obed.³⁹

Christianssonovi Lisbeth páchatela opísala ako „muža vysokej, mohutnej postavy s tmavými vlasmi v krátkej alebo trištvrtovej modrej alebo tmavomodrej prešívanej bunde“. Christiansson si poznamenal: „Pani Palmeová bola v silnom šoku a viac podrobností uviesť nedokázala.“

Len niečo vyše hodiny po rozlúčke s matkou a otcom pred Grandom, dorazil do nemocnice aj Mårten Palme s priateľkou.

Rodina Palmeovcov sa krátko po druhej ráno vydala domov do bytu na ulici Västerlånggatan. V noci si Mårten Palme spomenul na muža stojaceho v blízkosti rodičov krátko pred tým, ako sa spolu rozlúčili. Mal asi štyridsať rokov, vysoký bol približne 180 centimetrov, silnej postavy. Mårten to polícii okamžite nahlásil. „Mal na sebe dlhú, modrú prešívanú bundu, siahala mu skoro ku členkom. Na hlave mal nasadenú čiapku so zapínaním na šilte. Šiel mierne predklonený, možno preto, že mal obe ruky vo vreckách bundy, alebo preto, že pod bundou niečo držal. Pôsobil neuhladeným, no nie otrhaným dojmom.“ Mårten dodal, že muž mal pravdepodobne aj okuliare s kovovým rámom.⁴⁰

Lisbeth potom vypočuli ešte raz, tentokrát doma, v prítomnosti syna Mårtena a štátneho tajomníka Ulfa Dahlstena. Na

žiadosť Lisbeth sa ani toto, ani žiadne nasledujúce vypočúvanie nenahrávalo.

Páchateľa videla, keď bežal z miesta činu. Jej opis bol chabý: „Na chvíľu zastal a otočil sa, potom pokračoval v úteku.“ Nikoho iného si nevšimla. Pani Palmeová muža odhadla na 40 rokov, asi 180 centimetrov, „kompaktnej“ stavby tela s krátkym krkom. „Bol síce tmavší, no nepôsobil južansky, vlasy mal skôr hnedé. Mal oblečenú modrú, hrubú, prešívanú bundu siahajúcu pod pás a tmavé, pravdepodobne sivé nohavice.“ Lisbeth sa tiež zdalo, že bunda bola staršieho strihu, „aké sa už vo Švédsku veľmi nenosia“.⁴¹

Okolo šiestej sa na policajnú stanicu v zúrivosti prirútil vedúci pátrania Štátnej komisie pre vyšetrovanie vražd Arne Irvell. O vražde si prečítal ráno v novinách a teraz kolegov zjazdil, že ho v noci nezobudili. Od vraždy už ubehlo mnoho drahocenných hodín. Irvell ako prvé nariadil zaistiť viac personálu a ľudí na linke pre podnety verejnosti, ako sa podľa predpisov pri podobných prípadoch vyžadovalo.

A prvý záblesk v tme prišiel onedlho. Okolo pol siedmej ráno našiel náhodný chodec na západnom chodníku Sveavägen guľku.

Obhliadka miesta činu sa začala nanovo. V sobotu doobeda ručne pozametali východný chodník Sveavägen a na mieste použili aj detektor kovov. Neskôr celú ulicu vrátane cesty pozametal stroj. Spolu sa nazbieralo dvadsaťpäť plastových vriec materiálu, ktorý bolo treba prehľadať. Stroj navyše zozbieral ešte ďalší meter kubický snehu, ľadu a piesku.

Nočný chaos postupne prešiel do systematickej policajnej práce. Krajský policajný riaditeľ Hans Holmér sa rozhodol zrušiť plánovanú cestu na bežkárске preteky v Dalarne a vrátil sa do Štokholmu. Cestou do hlavného mesta mal dosť času zamyslieť sa